Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0823U101624

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 06-12-2023

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бужинецька Ксенія Борисівна
2. Kseniia B. Buzhynetska

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0001-5587-3376

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 053

Назва наукової спеціальності: Психологія

Галузь / галузі знань: соціальні та поведінкові науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Спеціальна психологія

Дата захисту: 15-12-2023

Спеціальність за освітою: Корекційна освіта

Місце роботи здобувача: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): 3211

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 15, 15.21.45

Тема дисертації:

1. Формування навчальної мотивації у старших дошкільників з порушеннями когнітивного розвитку
2. The formation of educational motivation in senior preschoolers with cognitive development disorders

Реферат:

1. У дисертації теоретично обґрунтовано основні підходи щодо вивчення проблеми навчальної мотивації старших дошкільників через призму поведінки, адаптації до нових умов у мікро-соціумі, когнітивних та вольових процесів, спілкування. З'ясовано, що мотивація має соціальне походження і у онтогенезі розвивається в результаті спеціально спрямованих формуючих дій, водночас – мотивація опосередкована когнітивними процесами, спілкуванням і здійснюється за допомогою вольових процесів. Теоретично доведено, що навчальна мотивація відіграє надзвичайно важливу роль у старшому дошкільному віці дитини, адже в цей період виявляються нові можливості розвитку психічних якостей, особистісних новоутворень тощо. У дошкільному періоді у дітей формується мотив досягнення успіху, розвивається вміння ставити цілі й досягати їх, актуалізувати свій потенціал, відбувається трансформація зовнішньої мотивації у внутрішню (мотивацію досягнення) з урахуванням психологічних закономірностей зсуву мотиву на мету і фіксації

установки. На основі теоретичного узагальнення визначено навчальні мотиви, до яких віднесено: пізнавальні (пов'язані зі змістовними або структурними характеристиками самої навчальної діяльності); соціальні (пов'язані з факторами, що впливають на мотиви навчання і не пов'язані з навчальною діяльністю); досягнення. Теоретико-методологічний аналіз проблеми навчальної мотивації старших дошкільників дав змогу визначити компоненти навчальної мотивації: динамічний, пізнавальний, оціночно-позиційний. Теоретично обґрунтовано, що порушення когнітивного розвитку у дітей обумовлено незрілістю й сповільненістю розвитку моторики, психічних функцій, зокрема сприймання, пам'яті, уваги, мислення, що спричиняє відставання і труднощі в оволодінні навчально-пізнавальною інформацією. З'ясовано, що зазначені характеристики проявляються у дітей, які відзначаються наступними особливостями: – вони мають порушення, які пов'язані з дефіцитним розвитком функції регуляції пізнавальної діяльності, незважаючи на відносно збережений інтелект. Основні прояви цих порушень включають в себе проблеми з увагою (як гіперактивність, так і гіпоактивність), недостатньо розвинуту мотиваційну та емоційно-вольову сферу, а також розлади довільності різного ступеня вираженості; – вони демонструють нерівномірні прояви пізнавальної активності та продуктивності, що виражається у відмінностях між рівнем інтелектуального розвитку та рівнем научуваності. Це означає, що у деяких випадках діти можуть мати недостатньо розвинений інтелект (наприклад, обмеженість знань та уявлень про навколишній світ, несформованість розумових дій та операцій, відставання у розвитку наочно-образного та словесно-логічного мислення, мовлення тощо); – деякі діти можуть поєднувати низький рівень інтелектуальної продуктивності з надмірно слабкою пізнавальною активністю, що означає, що недостатній інтелектуальний розвиток є результатом обмеженої здатності до навчання; – у таких дітей може бути дефіцит у розвитку всіх психічних функцій, включаючи увагу, пам'ять, гнозис, праксис та інші. Крім того, може бути відзначений недорозвиток емоційно-вольової сфери. Теоретичні висновки дають підстави стверджувати, що порушення когнітивного розвитку можуть виявлятися при: затримці психічного розвитку, гіперактивному розладі з дефіцитом уваги, розладах аутистичного спектру, легких порушеннях інтелекту, порушеннях мовлення тощо. Виявлено, що навчальна мотивація у старших дошкільників з порушеннями когнітивного розвитку сформована недостатньо, її розвиток відбувається дуже повільно та характеризується своєрідними особливостями. Спостерігається порушення таких мотиваційних характеристик: динамічних (виявляються у низькій потребі до навчання, відсутності стійкості мотивів, низькій мірі збудження мотивів, не вмінні переключатися з одних мотивів на інші); пізнавальних (характеризується негативним ставленням до навчання, несформованістю навчально-пізнавальних мотивів тощо); оціночно-позиційних (неузгодженість між навчальним мотивом і прагненнями дитини, що впливає на різні види діяльності і спілкування), що у майбутньому породжує значні труднощі у процесі навчання. З метою формування навчальної мотивації у старших дошкільників з порушеннями когнітивного розвитку було розроблено модель шкільної ситуації в умовах дошкільного закладу освіти, яка містила ті ж самі елементи, що й класична очна форма навчання, а саме: суб'єкти та об'єкти, етапи навчальної ситуації (організаційно-мотиваційний, діяльнісний, контрольно-оцінний, рефлексивний, корекційно-розвивальний), та кінцеву мету. Навчальна діяльність дітей у створеній моделі навчання реалізовувалася у чотири етапи: орієнтація (введення дітей в тему, ознайомлення з метою, загальний огляд виконання); підготовка до проведення навчання (визначення навчальних завдань, окреслення орієнтовних способів розв'язання проблеми, мотиваційна бесіда); основна частина – виконання експериментальних завдань; обговорення (рефлексія).

2. The dissertation theoretically substantiates the main approaches to study of the problem of educational motivation of senior preschoolers through the prism of behavior, adaptation to new conditions in the micro-society, cognitive and volitional processes, communication. It has been found that motivation has a social origin and develops in ontogenesis as a result of specially directed formative actions, while motivation is mediated by cognitive processes, communication and is carried out with the help of the volitional processes. It has been theoretically proven that educational motivation plays an extremely important role in the older preschool age of a child because new opportunities for the development of mental qualities, personal growth, etc. are revealed during this period. The children develop a motive for achieving success, develop the ability to set goals and achieve them,

and actualize their potential in the preschool period. There is also a transformation of the child's external motivation into an internal one (achievement motivation), taking into account the psychological patterns of shifting the motive to the goal and fixing the attitude. On the basis of theoretical generalization, the study identified learning motives, which include: cognitive (related to the content or structural characteristics of the educational activity itself); social (related to factors affecting learning motives and not related to educational activities); achievement. The theoretical and methodological analysis of the problem of educational motivation of senior preschoolers made it possible to identify the components of educational motivation: dynamic, cognitive, evaluative and positional. It is theoretically substantiated that cognitive development disorders in children are caused immaturity and slow development of motor skills, mental functions, including perception, memory, attention and thinking, which causes lagging and difficulties in mastering educational and cognitive information. It has been determined that these characteristics are present in children who exhibit the following features: - They have impairments related to the deficit development of cognitive activity regulation function, despite relatively preserved intelligence. The main manifestations of these impairments include attention problems (both hyperactivity and hypoactivity), underdeveloped motivational and emotional-volitional sphere, as well as disorders of arbitrary nature to varying degrees. - They demonstrate uneven manifestations of cognitive activity and productivity, manifested in differences between the level of intellectual development and the level of educability. This means that in some cases, children may have underdeveloped intelligence (for example, limited knowledge and perceptions of the surrounding world, undeveloped mental actions and operations, lag in the development of visual-figurative and verbal-logical thinking, speech, etc.). - Some children may combine a low level of intellectual productivity with excessively weak cognitive activity, which means that insufficient intellectual development is the result of limited learning ability. - These children may have a deficit in the development of all mental functions, including attention, memory, gnosis, praxis, and others. In addition, underdevelopment of the emotional-volitional sphere may be noted. Theoretical conclusions suggest that cognitive development disorders can be manifested in delayed mental development, attention deficit hyperactivity disorder, autism spectrum disorders, mild intellectual disabilities, speech disorders, etc. It has been found that the educational motivation of senior preschoolers with disorders of cognitive development is formed insufficiently, its development is very slow and characterized by peculiar features. There is a violation of the following motivational characteristics: dynamic (manifested in a low need for learning, lack of stability of motives, low degree of arousal of motives, inability to switch from one motive to another); cognitive (characterized by a negative attitude to learning, unformed educational and cognitive motives, etc.); evaluative and positional (inconsistency between the educational motive and the aspirations of the child, which affects various types of activity and communication), which in the future creates significant difficulties in the learning process. In order to form educational motivation in senior preschoolers with cognitive impairments, a model of the school situation in the conditions of a preschool educational institution was developed, which contained the same elements as the classical full-time form of education, namely: subjects and objects, stages of educational situations (organizational and motivational, operational, control and evaluative, reflective, corrective and developmental), and the ultimate goal.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- 1. Бужинецька, К. (2023). Проблема мотивації навчальної діяльності старших дошкільників із когнітивними порушеннями розвитку. Психологічний часопис, 9(6), 7–15. https://doi.org/10.31108/1.2023.9.6.1.

- 2. Бужинецька, К. (2023). Психологічні особливості прояву оцінного компоненту мотивації у старших дошкільників із когнітивними порушеннями розвитку. Психологічний часопис, 9(5), 7–15. https://doi.org/10.31108/1.2023.9.5.1.
- 3. Бужинецька, К. Б. (2017). Проблема мотиваційної готовності дошкільників із затримкою психічного розвитку до шкільного навчання. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 1(13), 318-323. https://doi.org/10.33189/epsn.v1i13.115.
- 4. Бужинецька, К. Б. (2019). Психологічні бар'єри в навчанні дітей із затримкою психічного розвитку. Особлива дитина: навчання і виховання, 3(92), 35-43. https://doi.org/10.33189/ectu.v3i92.30.
- 5. Бужинецька, К. Б. (2020) Особливості мотиваційної готовності в дітей у психологічній літературі. Особлива дитина: навчання і виховання, 3 (107), 63-73.
- 6. Бужинецька, К. Б. (2018). Мотиваційні детермінанти розвитку дошкільників з когнітивними порушеннями. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 1(14), 219-223.

Наукова (науково-технічна) продукція: дисертація

Соціально-економічна спрямованість: удосконалення методів, прийомів і засобів формування навчальної мотивації у старших дошкільників із порушеннями когнітивного розвитку

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0118U003347

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Прохоренко Леся Іванівна

2. Lesia I. Prokhorenko

Кваліфікація: д. психол. н., професор, 19.00.08

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0001-5037-0550

Додаткова інформація: https://scholar.google.com.ua/citations?user=iw9z-WIAAAAJ&hl=ua

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Соколова Ганна Борисівна

2. Hanna B. Sokolova

Кваліфікація: д. психол. н., професор, 19.00.08

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0002-9913-1814

Додаткова інформація: https://pdpu.edu.ua/informatsiya-2/vsi-kategoriji/50-medychne-viddilennia/kafedra-defektologiji-ta-fizichnoji-reabilitatsiji

Повне найменування юридичної особи: Державний заклад "Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського"

Код за ЄДРПОУ: 02125473

Місцезнаходження: вул. Старопортофранківська, буд. 26, Одеса, 65020, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гончарук Наталія Миколаївна

2. Nataliia M. Honcharuk

Кваліфікація: д. психол. н., доц., 19.00.08

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0001-9552-0946

Додаткова інформація: https://scholar.google.com/citations?user=7bOpPccAAAAJ&hl=uk&oi=ao

Повне найменування юридичної особи: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, буд. 61, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кобильченко Вадим Володимирович

2. Vadym V. Kobylchenko

Кваліфікація: д.психол.н., професор, 19.00.08

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0002-7717-5090

Додаткова інформація: https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=uDzZgLcAAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Душка Алла Луківна
2. Alla L. Dushka

Кваліфікація: д. психол. н., доц., 19.00.08

Ідентифікатор ORCHID ID: 0000-0003-0805-7813

Додаткова інформація: https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=wGREGrMAAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Кульбіда Світлана Вікторівна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Кульбіда Світлана Вікторівна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Баташева Наталія Іванівна
Реєстратор	УкрІНТЕІ
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна